

การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะกับประเทศไทย 4.0: มุมมองของนักศึกษา

Nurturing Public Consciousness and Thailand 4.0: The Students' Perspectives

วัลลภา เสนีวงศ์ ณ อยุธยา¹ อัญชลี ชยานุวัชร²

¹ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

senivongsa@gmail.com¹, chayanuvata@gmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวคิดของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทปมาวิเคราะห์เป็นหัวข้อ ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมจิตสำนึกสาธารณะ จำนวน 9 คน ที่ได้มาจากวิธีเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์นักศึกษาพบว่า การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญในยุค Thailand 4.0 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งมอบความรู้เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ไม่ตรงกับยุคสมัย ผู้เรียนมีความพึงพอใจมากกว่าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ นอกห้องเรียนจากสถานการณ์จริง การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะสามารถสร้างได้จากการที่นักศึกษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

คำสำคัญ: การบ่มเพาะ จิตสำนึกสาธารณะ ประเทศไทย 4.0

Abstract

The objective of this paper is to present the students' perspectives of ways to public consciousness nurture. This was a qualitative research using the grounded theory methodology for data analysis. The data were collected by in-depth interviews which used semi-structured questions. Next, the interviewed data were transcribed and categorized. The nine key informants obtained by the snowballing technique were undergraduate students who had experiences with public consciousness-raising activity programs. The findings from the interviews were nurturing public consciousness is a significant aspect of education in the 4.0 Thailand era because teaching and learning just to transmit knowledge do not suit modern-day education. The nine research participants were more satisfied when they constructed new knowledge from real situations outside the classrooms. They believed that public consciousness could be nurtured by being part of the real society.

Keywords: Nurturing, Public Consciousness, Thailand 4.0

การประชุมวิชาการระดับชาติ การเรียนรู้เชิงรุก ครั้งที่ 6 “Active Learning ตอบโจทย์ Thailand 4.0 อย่างไร”
วันที่ 26 - 27 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

1. บทนำ

จิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สังคมประเทศไทยและทั่วโลกต้องการผลักดันให้เกิดขึ้น และทวีความสำคัญมากขึ้นทั้งในแง่เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจให้เจริญตามทันเทคโนโลยี และช่วยจรรโลงสังคมโลกในอนาคตให้เป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น

จิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะเป็นศัพท์ที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมา นอกจากจะใช้คำว่าจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะแล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่ใช้เพื่อความหมายนัยเดียวกัน เช่นสำนึกสาธารณะ จิตอาสา จิตสำนึกทางสังคม คำเหล่านี้มีที่มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Public Consciousness และ Public Mind และคำทั้งหมดมีความหมายในทิศทางเดียวกันคือ ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556) และจิตสำนึกสาธารณะยังเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมอีกมาก เช่น คุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ และวินัย เป็นต้น

การศึกษาของชาติได้ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกสาธารณะ ดังที่ปรากฏในกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ประกาศใช้ ถึงปัจจุบันฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) และในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนใน 3 ด้าน คือ การมุ่งให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ เกิดปัญหาในการพัฒนาและการแก้ปัญหาและเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) นอกจากนี้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขา และสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดและต้องครอบคลุมอย่างน้อย คือ 1. ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม 2. มีความรู้ ใฝ่รู้ และทักษะทางปัญญา 3. มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบและจิตสาธารณะ 4. มีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 5. เป็นบัณฑิตที่เป็นนักปฏิบัติการณ์ที่มีคุณภาพและสามารถสร้างงานได้ และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554)

สถาบันอุดมศึกษาเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศในการขับเคลื่อนเปลี่ยนผ่านสู่ประเทศไทย 4.0 ที่มีบทบาทในการพัฒนานักศึกษาที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นวัยที่กำลังเตรียมพร้อมก้าวสู่ตลาดแรงงานและถือเป็นรากฐานสำคัญของประเทศชาติ การปลูกฝังจิตสำนึกให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะสังคม จะเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคคล และเป็นหน้าที่สำคัญหนึ่งในฐานะของความเป็นพลเมืองในสังคม จะเป็นความสำคัญในการให้นักศึกษารู้จักการเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจในการทำประโยชน์ ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและส่วนรวม ซึ่งจะทำให้สังคมไทยในอนาคตดีขึ้น และจิตสาธารณะจะเกิดขึ้นได้เมื่อนักศึกษาเรียนรู้เป็น เข้าใจปัญหา และรู้จักคุณค่าของตนเอง ซึ่งพัฒนาการทั้งสองส่วนไม่สามารถเกิดจากการเรียนในห้องเรียน หรือคำบรรยายของผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่นักศึกษาต้องเชื่อมั่น กล้าตัดสินใจ และอาสา

การประชุมวิชาการระดับชาติ การเรียนรู้เชิงรุก ครั้งที่ 6 “Active Learning ตอบโจทย์ Thailand 4.0 อย่างไร”

วันที่ 26 - 27 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

พาตัวเองลงไปทำกิจกรรมด้วยตนเอง การรับรู้ถึงเหตุการณ์ อารมณ์ความรู้สึก ความอ่อนไหว การเข้าถึง ประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีเพื่อนร่วมอุดมคติ และการ พุดคุยปรึกษาหารือ ล้วนเป็นตัวหล่อหลอมจิตใจให้นักศึกษารู้จักทำงานเสียสละและมีจิตสาธารณะ

ด้วยเหตุนี้ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องตระหนักและเข้าใจถึงแนวทางสร้างการเรียนรู้สู่การ เปลี่ยนแปลงและการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะแก่นักศึกษาอย่างยั่งยืน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และต่อสังคมโดยรวม จึงเป็นความท้าทายสำหรับมหาวิทยาลัยและผู้บริหารที่จะต้องมีการกำหนด เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาและการผลิตบัณฑิตให้ชัดเจนทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากการที่ เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์มากขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะและจิต สาธารณะของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในประเทศไทยยังมีการศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะน้อย และยังมีอยู่ในวงจำกัด (ชัยยศ เดชสุระ, 2554; พรรณี ราชจันทร์, 2557; ภัทรภร สีทองดี, 2559) โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่พบบางงานวิจัยที่ศึกษาการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่บูรณาการ แนวคิดการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งมีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้ กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคน ที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดคำถามการวิจัยว่า “การบ่ม เพาะจิตสำนึกสาธารณะกับประเทศไทย 4.0 จากมุมมองของนักศึกษา เป็นอย่างไร”

2. วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวคิดของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะ

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) (ชาย โพธิสิตา, 2559) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomena) ข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างรอบด้าน การเก็บรวบรวมข้อมูลอาศัยการบรรยายเหตุการณ์ ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล เรื่องเล่าสภาพสังคมอย่าง ละเอียด ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และทฤษฎีจากข้อมูลเหมาะในการทำความเข้าใจถึงความหมาย ประสบการณ์ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดในสถานการณ์จริงตามธรรมชาติ สามารถ ประยุกต์ข้อมูลเพื่ออนาคต และนำไปสู่การสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเหล่านั้นได้ (Strauss and Corbin, 1990)

3.1 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย เป็นพื้นที่ที่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (สุภางค์ จัน ทวานิช, 2559) เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขตจังหวัดปทุมธานี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถให้ข้อมูลเชิง ลึกเกี่ยวกับการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - ชั้นปีที่ 4

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) และตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) เป็น นักศึกษาภาคปกติระดับปริญญาตรี ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 - ชั้นปีที่ 4 ใน สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขตจังหวัดปทุมธานี การเลือกตัวอย่างผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับ จิตสำนึกสาธารณะกับทางมหาวิทยาลัยหรือทางชมรมในมหาวิทยาลัย รวมทั้งยินยอมหรืออนุญาตให้ สัมภาษณ์ และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ขึ้นมาก่อน โดยผู้วิจัย ดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลตัวอย่างแรก จากนั้นตัวอย่างแรกจะแนะนำให้ชื่อของตัวอย่างที่สองโดยที่มี คุณสมบัติและลักษณะที่พึงประสงค์เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ และตัวอย่างที่สองก็จะเป็นผู้ให้ชื่อของ ตัวอย่างที่สามต่อไปอีกเป็นแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) (รัตนะ บัวสนธ์, 2558) ทำเช่นนี้เรื่อยไป จนกระทั่งปรากฏเนื้อหาและประเด็นต่าง ๆ ในลักษณะซ้ำ ๆ กัน ซึ่งหากดำเนินการสัมภาษณ์ต่อไปก็จะไม่เกิด ประเด็นเนื้อหาที่แตกต่างออกไป สะท้อนให้ทราบว่าข้อมูลที่เกิดขึ้นมีความอิ่มตัวเพียงพอจึงหยุดดำเนินการ โดยได้เก็บข้อมูลทั้งหมด 9 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละ 30 นาที รวมใช้เวลาสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 4 ชั่วโมง 30 นาที และข้อมูลนำมาถอดการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ได้รายละเอียดทั้งสิ้นจำนวน 45 หน้า

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) จากแหล่งข้อมูล และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์ต่าง ๆ และ 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ (Interviews) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน การสัมภาษณ์แต่ละรายจะทำการสัมภาษณ์จนกว่า จะไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือที่เรียกว่า ข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation) จึงจะทำการหยุด การสัมภาษณ์ (ชาย โทธิสิตา, 2559) โดยมีข้อคำถาม 10 ข้อ ดังนี้ 1. ความหมายของจิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ 2. จิตสาธารณะสามารถสร้างขึ้นได้อย่างไร 3. จุดเริ่มต้นหรือแรงบันดาลใจในการเข้าร่วม กิจกรรมจิตสาธารณะ 4. ลักษณะกิจกรรมจิตสาธารณะที่เข้าร่วม 5. เหตุผลที่ร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะ 6. อุปสรรคในการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ 7. ความรู้สึกเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ 8. ปัจจัยหนุนเสริมที่ เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะ 9. ความสำคัญของจิตสาธารณะ และ 10. การส่งเสริมกิจกรรมจิตสาธารณะ ของสถาบันอุดมศึกษา

3.4 เครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยคือ ตัวผู้วิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัย ต้องมีความไวต่อทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) โดยผู้วิจัยได้เตรียมตัวในส่วนของความรู้ด้วยการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกสาธารณะ ผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามในการวิจัย โดยใช้การ สัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interviews) (รัตนะ บัวสนธ์, 2558) และคำถามแบบ ปลายเปิด (Open-ended) โดยประเด็นคำถามเกี่ยวข้องกับการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะกับประเทศไทย

4.0 จากมุมมองของนักศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ สมุดจด ปากกา สำหรับการทำวิจัยภาคสนาม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลได้กำหนดรหัส (Coding) ไว้ 3 ประการ (Strauss and Corbin, 1998) ดังนี้ 1. Open Coding กำหนดรหัสเพื่อจำแนกข้อมูลแบบกว้าง ๆ ตามหน่วยความคิด (Thought Units) ที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ในการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาความสอดคล้องของข้อมูล 2. Axial Coding เป็นการเชื่อมโยงรหัสแบบ open coding แล้วนำมาเชื่อมโยงกันโดยยึดใจความที่เข้ากันได้และบ่งบอกถึงกรอบของเรื่องที่ทำการศึกษา 3. Selective Coding นำเอาข้อมูลในขั้น Axial coding มาบูรณาการกันในการนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะ

4. ผลการวิจัย

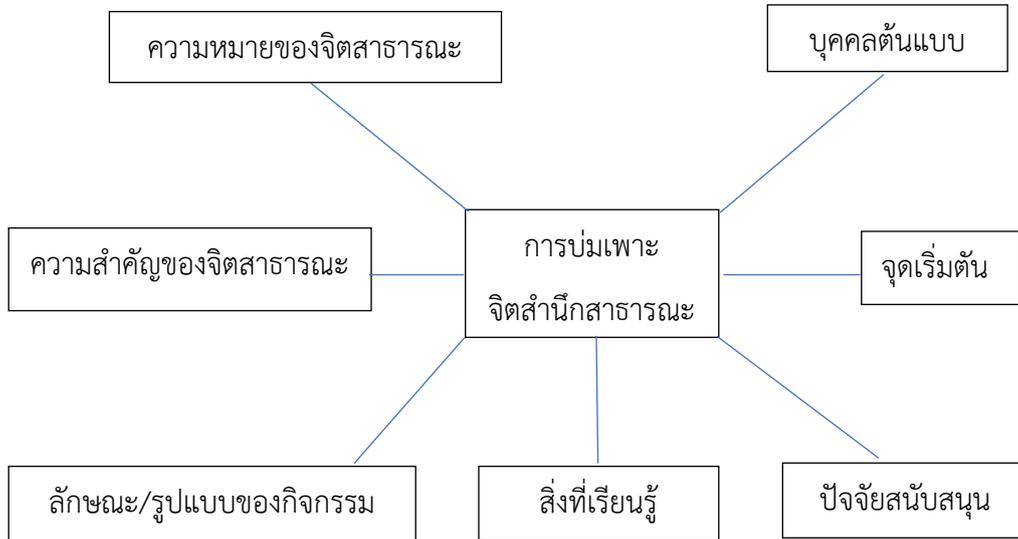
ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามทฤษฎีจากข้อมูล สรุปว่ามีข้อมูลทั้งสิ้น 278 หน่วยความคิด เมื่อนำข้อมูลไปจัดกลุ่มได้ 16 หัวข้อ และสามารถเชื่อมโยงให้เข้าด้วยกันจนกระทั่งเหลือเป็นหัวข้อหลักๆ 7 หัวข้อ ดังที่แสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามรูปแบบทฤษฎีจากข้อมูล

Open Coding	Axial Coding	Selective Coding
278 thought units	เริ่มต้นจากตนเอง (37)	จุดเริ่มต้น (45)
	ร่วมกิจกรรมตั้งแต่ที่โรงเรียน (8)	ความหมายของ จิตสาธารณะ(41)
	บุคคลต้นแบบ (8)	ความสำคัญของจิตสาธารณะ (34)
	ความหมายของจิตสาธารณะ(41)	บุคคลต้นแบบ (8)
	ความสำคัญของจิตสาธารณะ (34)	สิ่งที่เรารู้ (35)
	อาจารย์ (15)	ลักษณะ/รูปแบบของกิจกรรม (29)
	เพื่อน (14)	ปัจจัยสนับสนุน (86)
	มหาวิทยาลัย (6)	
	ชมรม (4)	
	งบประมาณ (14)	
	การประชาสัมพันธ์ (11)	
	สิ่งที่เรารู้ (35)	
	ลักษณะ/รูปแบบของกิจกรรม (29)	
	ความชอบ (7)	
	ภูมิใจ (6)	
	ทำแล้วมีความสุข (9)	
278	16	7

ผู้วิจัยได้นำเอาหัวข้อหลัก 7 หัวข้อ มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง สรุปให้เห็นได้จากรูปภาพต่อไปนี้

รูปที่ 1: มุมมองของนักศึกษาต่อการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะ

5. บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษากระบวนการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะจากมุมมองของนักศึกษาภาคปกติระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - ชั้นปีที่ 4 ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 9 คน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าจิตสำนึกสาธารณะมีความสำคัญต่อนักศึกษาในด้านต่าง ๆ เป็นการเสริมสร้างสรรณะด้านทักษะชีวิต ได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้นอกห้องเรียน รู้เข้าใจปัญหาสังคมลึกซึ้ง และได้ลงมือปฏิบัติจริง จากการสัมภาษณ์นักศึกษา 7 คน ใน 9 คน มีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะและจิตสาธารณะที่แตกต่างกัน ดังนี้ “จิตสำนึกมาจากข้างใน แต่จิตสาธารณะไม่ได้มาจากข้างใน อาจจะชวนกันไปทำ แต่จุดประสงค์มันก็ทำให้สังคมมันดีขึ้น” (โกเมน) “จิตสาธารณะทำเป็นบางครั้งบางคราว แต่ถ้าจิตสำนึกคือจะทำตลอด” (มณี) “ถ้าเขาทำจิตสาธารณะไปเรื่อย ๆ เขาก็จะพัฒนากลายเป็นจิตสำนึกสาธารณะได้” (มรกต)

การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะจากมุมมองของนักศึกษา พบว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากการตัวนักศึกษาเอง ที่อยากเข้าร่วมทำกิจกรรมจิตสาธารณะ เนื่องจากอยากทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม ซึ่งเกิดจากปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการ คือ 1. การพูดคุยหรือชักชวนกันในกลุ่มเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการความรักและการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Belongingness and Love Needs) ภายใต้แนวคิดแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, 1987) 2. อาจารย์ เป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการจัดประสบการณ์เรียนการสอน อีกทั้งมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะและเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของ บลูม (Bloom, 1956) 3. ตัวแบบ เช่น บุคคลสำคัญของประเทศ และบุคคลที่มีชื่อเสียง ตามแนวคิดแบนดูรา (Bandura, 1977) การเรียนรู้จากการเลียนแบบและ

การประชุมวิชาการระดับชาติ การเรียนรู้เชิงรุก ครั้งที่ 6 “Active Learning ตอบโจทย์ Thailand 4.0 อย่างไร”

วันที่ 26 - 27 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ 4. ครอบครัว พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย มีส่วนช่วยในการสอนสั่งและช่วยเหลือให้นักศึกษาอยากทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ 5. สิ่งแวดล้อม มีส่วนกระตุ้นให้เกิดจิตสาธารณะ จากการเข้าไปร่วมกิจกรรมกับทางวัด เช่น นักศึกษาชอบไปอยู่วัด และได้เข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะที่ทางวัดได้จัดให้มีขึ้น และอีกส่วนหนึ่งของการบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะคือ มหาวิทยาลัย โดยชมรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและสังคม เช่น ชมรมค่ายอาสาสมัคร ตามที่ เวบเบอร์ (Webber, 2011) กล่าวไว้ว่าเยาวชนจะทำงานอาสาสมัครเมื่อได้รับการชักจูงจากที่ปรึกษา คนในครอบครัว หรือองค์กรที่มีระบบ

การที่นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะทำให้เกิดความรู้สึกมีความสุข สนุก และภูมิใจกับสิ่งที่ทำ ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบปัญหาและด้อยโอกาสในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่อุปสรรคในการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ ส่วนใหญ่ได้แก่เงินงบประมาณสนับสนุนของทางมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมให้ทำกิจกรรมจิตสาธารณะต่าง ๆ การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ และข้อจำกัดในเรื่องเวลาที่ทำกิจกรรมทับซ้อนกับช่วงระยะเวลาเรียน

เนื่องด้วยการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ประเทศไทย 4.0 ได้พุ่งเป้ามายังสถาบันอุดมศึกษาของประเทศโดยคาดหวังว่าสถาบันอุดมศึกษาจะเป็นแกนนำที่สุดของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งมอบความรู้เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ไม่ตรงกับยุคสมัย ผู้เรียนมีความพึงพอใจมากกว่าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ นอกห้องเรียนจากสถานการณ์จริง การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะสามารถสร้างได้จากการที่นักศึกษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะกับประเทศไทย 4.0 ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียนต้องเป็นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) และจำเป็นต้องเน้นที่การคิดสร้างสรรค์ แล้วแปรความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นผลลัพธ์ออกมาให้ได้มากที่สุด รวมถึงการสร้างเสริมกิจกรรมสาธารณะผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องมือดิจิทัล โซเชียลมีเดียต่าง ๆ สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อประโยชน์ในการกระตุ้น บ่มเพาะ ย้ำเตือน ฝังรากลึก ให้นักศึกษามีสำนึกสาธารณะ เน้นการทำได้ ลงมือทำ แล้วออกมาเป็นผลลัพธ์ที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน ดังกระบวนการรับรู้เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคม (Transformative learning for the Common Good) ของดาลอส (Daloz, 2000) ที่ว่าเกิดจากปัจจัย 4 ประการ คือ 1. การได้รับรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง 2. กระบวนการเรียนรู้เกิดจากการได้ทบทวนและสะท้อนคิด (Reflective Discourse) 3. ชุมชนที่ให้คำปรึกษา (ชุมชนนี้ประกอบด้วยผู้ใหญ่ ครู ผู้นำ นักธุรกิจ และนักบวช ซึ่งจะช่วยสร้างพัฒนาการของผู้ที่มีเป้าหมายชัดเจน 4. การได้มีโอกาสปฏิบัติจริง (Opportunities of Committed Action) การมีโอกาสไปฝึกงานหรือไปเรียนรู้ จะช่วยสร้างแรงผลักดันให้อยากจะทำความดีให้ส่วนรวม

6. เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย*. รัฐสภาสาร ปีที่ 61, ฉบับที่ 1 มกราคม 2556 หน้า 77-87.

- ชาย โปธิสิตา. (2559). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- ชัยยศ เดชสุระ. (2554). *การพัฒนาโปรแกรมโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมไตรสิกขาเพื่อสร้างเสริมจิตสาธารณะนักศึกษาปริญญาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรณี ราชจันทร์. (2557). *การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดจิตสาธารณะของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ภัทรกร สีทองดี. (2559). *การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2558). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. สืบค้นวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560, จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2561)*. สืบค้นวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/A/115/1.PDF>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 -2559)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objective Hand Book II: Affective Domain*. New York: Mckay.
- Maslow, A. H. (1987). *Motivation and Personality* (3rd ed.). Delhi, India: Pearson.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1990). *Basic of Qualitative Research-Grounded Theory-Procedures of Developing Grounded Theory*. Newbury Park, CA: Sage.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basic of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Webber, R. (2011). Volunteering among Australian Adolescents: Finding from a national study. *Youth Studies Australia*, 30(1), 9-16.
- Doloz, L. A. P. (2000). Transformative Learning for the Common Good. In Jack Mezirow and Associates, *Learning as Transformation* (pp. 103-123). San Francisco: Jossey-Bass.